

Справа «Рупа проти Румунії» (“Rupa v. Romania”)

У рішенні, ухваленому 16 грудня 2008 року у справі «Рупа проти Румунії», Суд постановив, що:

- мало місце порушення ст. 3 Конвенції (заборона нелюдського чи такого, що принижує людську гідність, поводження) стосовно неналежного поводження із заявником під час його арешту та тримання під вартою;
- було порушено ст. 3 Конвенції в частині незабезпечення владою ефективного розслідування скарг заявника;
- було порушено ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту) у поєднанні зі ст. 3 Конвенції;
- було порушено ч. 1 та ч. 3 ст. 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність);
- було порушено ч. 1 (право на справедливий судовий розгляд), ч. 2 (презумпція невинуватості) та п. «с» ч. 3 (право використовувати правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд) ст. 6 Конвенції;
- було порушено ст. 8 Конвенції (право на повагу до приватного та сімейного життя);
- було порушено ст. 34 Конвенції (право на індивідуальне звернення).

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 30 000 євро як компенсацію моральної шкоди та 11 374 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Вілі Рупа, 1973 р. н., є громадянином Румунії та проживає у м. Гунедоара (Румунія). З 1990 року п. Рупа хворіє на різноманітні психічні розлади та є інвалідом другої групи.

Заявник був заарештований 28 січня 1998 року через підозру у незаконній торгівлі ртуттю. Пан Рупа стверджував, що під час його затримання працівники поліції кілька разів вдарили його по голові та в живіт, обприскали слезоточивим газом і одягли наручники. Також вони конфіскували пляшку ртуті, яка лежала поблизу заявника на землі, хоча він заперечував, що ця пляшка належала йому. Після цього п. Рупу силою втиснули до багажника поліцейської машини та відвезли до відділку поліції м. Гунедоара. Свідок цих подій підтвердив слова заявника та додав, що офіцери поліції били заявника навіть після його доставлення до відділку поліції. У ніч з 28 на 29 січня 1998 року заявника утримували у камері, в якій знаходилось лише кілька металевих лавок. Пана Рупу офіційно не повідомили про те, що його арештували, а офіційного дозволу на його тримання під вартою не було отримано. 29 січня 1998 року заявника звільнили, а 4 лютого 1998 року він поступив до місцевої психіатричної лікарні зі скаргами на постійний головний біль, спричинений отриманими ударами в голову.

11 березня 1998 року працівники поліції, розслідуючи справу про торгівлю ртуттю, о 5 годині ранку прийшли до помешкання п. Рупи. Заявник стверджував, що оскільки вони не пред'явили ордеру на його арешт, він відмовився йти з ними, але працівники поліції побили його та повезли до відділку поліції м. Дева. Уряд, виправдовуючи застосування сили, зазначав, що п. Рупа під час його затримання чинив опір працівникам поліції і погрожував їм сокирою та швейцарським армійським ножом.

Пізніше цього ж дня прокурор видав розпорядження про взяття заявника під варту за незаконне володіння ртуттю та за спричинення тілесних ушкоджень працівникові поліції. Під час утримання під вартою у міському відділку поліції п. Рупу на 25 днів помістили до одиночної камери. На нього кілька разів одягали наручники та прив'язували ланцюги

до ніг, а також знерухомлювали за допомогою пристрою, який прив'язував його руки та ноги до ланцюга, прикріпленого до вертикальної залізної жердини. 4 червня 1998 року заявника перевезли до в'язниці м. Дева.

За свідченнями п. Рупи, під час розслідування кримінальної справи про зберігання ним небезпечних токсичних речовин та про завдання тілесних ушкоджень працівникові поліції, його не інформували про хід розслідування справи та не давали можливості порозмовляти з адвокатом. Під час судового засідання в окружному суді м. Гунедоара заявника доправили до судової зали у наручниках та з ланцюгами на ногах. Ланцюги та наручники не знімалися протягом усього часу слухання справи у суді.

5 травня 1999 року цей суд визнав заявника винним у торгівлі токсичними речовинами й у завданні тілесних ушкоджень працівникові поліції та засудив його до 1-го року та 2-ох місяців умовного ув'язнення. 10 травня 1999 року заявника було звільнено. Рішення окружного суду було підтримане судом другої інстанції та Вищим судом справедливості. Останній у своєму рішенні зазначив, зокрема, що хоча розслідування цієї кримінальної справи містило певні недоліки, а «ставлення працівників поліції до заявника в ході його затримання та під час розслідування справи прирівнювались до порушення професійної етики та зловживання владою», все ж вина п. Рупи була доведена.

Пан Рупа кілька разів безуспішно вимагав порушити кримінальні справи стосовно незаконного поводження з ним працівників поліції та стосовно умов його тримання під вартою.

Зміст рішення Суду

Заявник скаржився на те, що під час проведення арештів працівниками поліції 28 січня та 11 березня 1998 року вони поводитись з ним неналежно, а також на те, що умови тримання його під вартою у м. Гунедоара та м. Дева відповідно від 28 до 29 січня 1998 року та від

11 березня до 4 липня 1998 року були нелюдськими і такими, що принижували його людську гідність. Також п. Рупа скаржився на неефективне розслідування скарг про неналежне поводження з ним та на брак у національному законодавстві ефективних засобів правового захисту, за допомогою яких можна було б отримати компенсацію. При цьому він посилався на статті 3, 5, 6, 8, 13 та 34 Конвенції.

Суд звернув увагу на те, що Верховний суд справедливості взяв до уваги свідчення двох очевидців про способи затримання та про побиття заявника. Також Суд наголосив, що п. Рупа був прийнятий до психіатричної лікарні лише через п'ять днів після свого арешту і не пройшов негайного медичного огляду відразу після затримання. Більше того, незважаючи на те, що поліція була поінформована про стан психічного здоров'я заявника, не було вжито жодних заходів, аби уникнути можливих негативних наслідків його арешту. Тому Суд постановив, що із заявником неналежно поводитись під час утримання його під вартою, а це є порушенням ст. 3 Конвенції.

Суд зауважив, що заявник провів ніч з 28 на 29 січня 1998 року у кімнаті поліцейського відділку, де знаходились лише металеві лавки, які не були пристосовані для утримання осіб із таким станом здоров'я як у п. Рупи. Беручи до уваги уразливість заявника, Суд вважає, що стан тривоги п. Рупи, викликаний такими умовами його утримання, неминуче був підсилений тим, що його охороняли ті ж самі працівники поліції, які брали участь у його арешті. На думку Суду, умови, в яких утримувався заявник у ніч з 28 на 29 січня 1998 року, були такими, що принижували його гідність, а це також є порушенням ст. 3 Конвенції.

Суд нагадав, що скарга заявника на те, що працівники поліції побили його перед тим як забрати до відділку поліції, була підтверджена показами двох свідків. Уряд, у свою чергу, зазначав, що застосована до нього фізична сила мала на меті знерухомити та втихомирити п. Рупу. Суд

зауважив, що уповноваженими органами влади не було вжито ніяких запобіжних заходів, які б узгоджувались зі станом психічного здоров'я заявника. Навпаки, працівники міліції, з'явившись у цивільному одязі 11 березня 1998 року о п'ятій годині ранку перед помешканням п. Рупи, без ордера на арешт чи на обшук, посилили стан психічної тривоги заявника, що й призвело до цілком очікуваного опору з його боку.

Оскільки у справі заявника не було проведено ефективне офіційне розслідування його скарг, а Уряд не надав жодних доказів, які б це спростовували, Суд дійшов висновку про те, що скарги п. Рупи були обґрунтованими. Суд також зазначив, що Вищий суд справедливості у своєму рішенні визнав, що дії працівників міліції в обох випадках арешту заявника становили зловживання ними своїми повноваженнями, а це у свою чергу підтверджує те, що такі дії не були пропорційними до того опору, який чинив заявник. Відтак, Суд ще раз постановив, що заявник був підданий нелюдському поводженню, що є порушенням ст. 3 Конвенції.

Стосовно тримання заявника під вартою від 11 березня до 4 червня 1998 року Суд спершу зазначив, що Уряд підтвердив, що поміщення заявника до одиночної камери та його знерухомлення наручниками було призначене йому як покарання. Однак Суд звернув увагу на те, що поводження, на яке скаржився заявник, полягало не лише у його знерухомленні наручниками, але й у зв'язанні його ніг ланцюгами на весь період тримання під вартою, який перевищував 25 днів. Суд вважає, що з огляду на певні психічні відхилення заявника, які дали про себе знати відразу ж після взяття його під варту і які могли загрожувати йому самому, обов'язком адміністрації в'язниці було забезпечити п. Рупі негайний огляд психіатра, аби встановити чи його психічний стан відповідав умовам утримання та які терапевтичні заходи потрібно було вжити до нього. Наостанку Суд постановив, що Уряд не довів, що заходи, застосовані до заявника під час його тримання під вартою у відділку

поліції м. Дева, були необхідними. Таке поводження із заявником було обтяжене нестачею стосовно нього належної медичної уваги, а також тим, що під час судового засідання його виставляли з ногами, зв'язаними ланцюгами, на показ перед людьми. Тому мало місце порушення ст. 3 Конвенції стосовно обставин тримання заявника під вартою з 11 березня до 4 червня 1998 року.

Стосовно розслідування скарг заявника на його арешт 28 січня 1998 року та подальше тримання під вартою Суд вирішив, що розслідування цих скарг військовими прокурорами давало підстави для серйозних сумнівів у неупередженості їхніх висновків, оскільки ці прокурори не були незалежними від офіцерів поліції, дії яких вони мали розслідувати.

Стосовно ж арешту заявника 11 березня 1998 року та його подальшого тримання під вартою до 4 липня 1998 року Суд звернув увагу на цілковиту відсутність відповідей на скарги заявника від уповноважених державних органів, до яких п. Рупа звертався. Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 3 Конвенції стосовно непроведення ефективного розслідування владними органами скарг заявника на неналежне поводження з ним.

Суд вирішив, що мало місце порушення ст. 13 Конвенції стосовно того, що заявникові не було забезпечено засобу правового захисту, який давав би можливість ефективного доступу до процесу розслідування чи отримання належної компенсації.

Суд вважає, що уповноважені державні органи, затримуючи заявника 28 січня 1998 року та 11 березня 1998 року, не дотримались встановленої національним законодавством процедури. Відтак мало місце порушення ч. 1 ст. 5 Конвенції.

Оскільки, на думку Суду, загальний час утримання заявника під вартою з моменту його арешту 11 березня 1998 року і до того моменту, коли він

постав перед суддею, був надмірним, то Суд постановив, що була порушена ч. 3 ст. 5 Конвенції.

Суд також зауважив, що національне законодавство, чинне під час утримання заявника під вартою, не давало можливості отримати компенсацію за незаконне тримання особи під вартою, хіба-що така особа була звільнена чи розслідування у її справі було зупинене. Отож Суд постановив, що мало місце порушення ч. 5 ст. 5 Конвенції.

Суд зазначив, з-поміж іншого, що національні суди, обґрунтовуючи засудження заявника, посилались виключно на свідчення офіцерів поліції, без опитування свідків чи виявлення будь-яких інших доказів. Суд висловив свій жаль стосовно того, що Вищий суд справедливості, визнавши розслідування скарг заявника неналежним, а також встановивши, що офіцери поліції, які заарештовували його та утримували під вартою, зловживали своїми повноваженнями, все ж не спромігся дати належної оцінки порушеним правам п. Рупи. Отож мало місце порушення права заявника на справедливий судовий розгляд, закріпленого ч. 1, ч. 2 та п. «с» ч. 3 ст. 6 Конвенції.

Суд зауважив, що офіцери поліції ввійшли до будинку заявника вдосвіта 11 березня 1998 року без ордеру на обшук. Відтак Суд постановив, що мало місце порушення ст. 8 Конвенції стосовно втручання у право заявника на повагу до його житла.

Суд вважає, що заявником не було надано достатніх доказів, які б давали можливість дійти висновку про те, що румунські органи влади залякували заявника, спонукаючи його відкликати чи змінити свою скаргу, або іншим чином втручались у здійснення ним права на подання індивідуального звернення. Тому не було порушено ст. 34 Конвенції.